

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»**

**ПОЛОЖЕННЯ
ПРО ПОРЯДОК РЕАЛІЗАЦІЇ ЗДОБУВАЧАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ПРАВА НА ВІЛЬНИЙ ВИБІР ОСВІТНІХ КОМПОНЕНТІВ**

**Затверджено Вченою радою НТУ «ХПІ»
«28» травня 2025 р. Протокол № 6
Введено в дію наказом ректора
«02» червня 2025 р. № 173 ОД**

**Харків
2025**

1. Загальні положення

1.1 Положення про порядок реалізації здобувачами вищої освіти Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» права на вільний вибір освітніх компонентів (далі – Положення) забезпечує реалізацію здобувачами вищої освіти (далі – здобувачами освіти) Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (далі – Університет) права на вибір освітніх компонентів, передбаченого Законом України «Про вищу освіту» (пункт 15 частини першої статті 62) і можливість формування індивідуальної освітньої траєкторії навчання.

1.2 Це Положення забезпечує умови для визначення процедур:

- формування, затвердження та доведення до здобувачів освіти переліку освітніх компонентів вільного вибору (ОКВВ);
- реалізацію процедури вибору здобувачами освіти освітніх компонентів із актуальних сформованих переліків;
- організації процесу подальшого вивчення обраних освітніх компонентів здобувачами освіти та визнання результатів навчання;

1.3 Вибір здобувачем вищої освіти освітніх компонентів в обсязі, що становить не менш як 25 % загальної кількості кредитів ЄКТС підготовки за відповідним рівнем (не менше ніж 10 відсотків для спеціальностей, що передбачають доступ до професій, для яких запроваджено додаткове регулювання), створює умови для формування індивідуальної траєкторії навчання та досягнення власних цілей.

У цьому Положенні використовуються такі види і визначення освітніх компонентів вільного вибору:

- **Профільований пакет освітніх компонентів** – певний набір освітніх компонентів, що пов'язані структурно-логічною схемою, які визначають спеціалізовану професійну підготовку здобувача освіти в межах обраної освітньої програми.
- **Освітні компоненти вільного вибору професійної підготовки** – загальноінститутський каталог, який включає спеціальні (фахові) освітні компоненти, вивчення яких надає можливість забезпечення освітніх потреб, набуття фахових компетентностей в межах освітньої програми або відповідної галузі з урахуванням індивідуальної освітньої траєкторії навчання та майбутньої професійної діяльності.

- **Освітні компоненти вільного вибору із загальноуніверситетського каталогу** – перелік освітніх компонентів на рівні бакалавра, вивчення яких надає можливість формування загальної ерудиції та широкого кругозору, та які не потребують попередньої підготовки (пререквізитів).

- **Освітні компоненти спеціального вибору університету (ОКСВУ)** – перелік освітніх компонентів спрямованих на підготовку до військово-облікової спеціальності та фізичну підготовку.

- **Освітні компоненти вільного вибору загальної підготовки** – перелік освітніх компонентів українознавчого, правового та психологічного спрямування на другому (магістерському) рівні;

- **Освітні компоненти вільного вибору для формування ключових навичок** – перелік освітніх компонентів у сфері: застосування сучасних інформаційних технологій у науковій діяльності, організації та проведенні навчальних занять, управлінню науковими проектами та/або складення пропозицій щодо фінансування наукових досліджень, реєстрації прав інтелектуальної власності тощо для ОНП третього (доктор філософії) рівня вищої освіти.

- **Освітні компоненти вільного вибору науково-професійного спрямування** – перелік освітніх компонентів науково-професійного спрямування для освітньо-наукових програм другого (магістерського) та третього (доктор філософії) рівнях.

Курсанти, здобувачі вищої освіти і слухачі, які вступили на навчання на місця державного замовлення Міністерства оборони України, правом вільного вибору навчальних дисциплін користуються в момент вступу на відповідні освітні програми, за якими спеціалізована складова підготовки (в обсягах, затверджених Міністерством оборони України) формується варіативною частиною освітньої програми.

2. Методичне забезпечення організації вибору освітніх компонентів здобувачами вищої освіти та регуляторні заходи

2.1 Університет несе відповідальність за якість викладання та належне методичне забезпечення освітніх компонентів, які пропонуються здобувачам освіти для реалізації ними права вільного вибору. Під час

вибору здобувачам освіти пропонуються перелік актуальних освітніх компонентів та силабуси, яких були розроблені та затверджені відповідно до вимог Закону України «Про вищу освіту» та Положення НТУ «ХПІ» про розробку силабусів освітніх компонентів.

2.2 Відповідно до п.1.3 здобувачу освіти пропонуються варіанти вибору освітніх компонентів:

- з вибіркової складової навчального плану відповідної освітньої програми у формі профільованого пакету (блоку) ОКВВ;
- з вибіркової складової ОКВВ професійної підготовки;
- з вибіркової складової ОКВВ загальноінститутського каталогу;
- з переліку освітніх компонентів спеціального вибору університету (ОКСВУ);
- з освітніх компонентів вільного вибору загальної підготовки та науково-професійного спрямування (для другого та третього рівнів);
- з освітніх компонентів інших освітніх програм (див. примітку).

Примітка – Для здобувачів освіти зі спеціальності F1 —«Прикладна математика» освітньо-професійної програми «Інтелектуальний аналіз даних» першого (бакалаврського) рівня блоки вибору загальної підготовки (Minor) складаються з двох освітніх компонентів по 3 кредити ЄКТС згідно навчального плану. Здобувачі вищої освіти, які навчаються за проєктною формою навчання «Інноваційний кампус», обирають 3 освітніх компонента з Каталогу у 7-му семестрі.

- Для здобувачів освіти спеціальності І8 «Фармація (за спеціалізаціями)» спеціалізації І8.2 «Промислова фармація» освітньо-професійної програми «Промислова фармація» другого (магістерського) рівня вищої освіти (наскрізна магістратура) вибір освітніх компонентів починається з 2-го семестру із переліків професійних (фахових) освітніх компонентів (2-й – 9-й семестри), гуманітарних освітніх компонентів (2-й – 5-й семестри) та з переліку освітніх компонентів спеціального вибору університету (ОКСВУ) (4-й семестр) відповідно до навчального плану.

- Необхідною умовою вибору освітнього компонента освітньої програми іншого навчально-наукового інституту є погодження директора інституту, на якому навчається здобувач освіти та директора інституту, на якому реалізується навчальна програма.

2.3 З переліку освітніх компонентів вільного вибору професійної підготовки здобувач освіти обирає освітні компоненти у кількості та за обсягом кредитів, які передбачені навчальним планом у відповідному семестрі, але так щоб сумарна кількість кредитів ЄКТС за семестр була не менше 30 кредитів ЄКТС.

2.4 Для реалізації права на академічну мобільність здобувачу освіти відповідно до Положення про академічну мобільність надається можливість вибору освітніх компонентів в іншому закладі вищої освіти за відповідною процедурою.

2.5 Ключовою тезою при формуванні груп/потоків вивчення ОКВВ і прийняття рішення про їх чисельність є досягнення максимальної ефективності вивчення вибірових компонентів освітніх програм та реалізації принципів студентоцентрованого навчання.

Здобувачу освіти може бути відмовлено у реалізації його вибору і запропоновано здійснити новий вибір у таких випадках:

1) якщо кількість здобувачів освіти, які обрали освітній компонент чи профільований пакет освітніх компонентів певної освітньої програми, перевищує максимальну кількість здобувачів, встановлену відповідним інститутом (кафедрою) при формуванні групи/потоків, а формування додаткової групи недоцільне. У цьому випадку перевага, насамперед, надається здобувачам освіти, які навчаються за цією освітньою програмою, в цьому інституті, потім здобувачам освіти з інших інститутів, а потім тим, які зафіксували свій вибір раніше за інших;

2) якщо кількість здобувачів освіти, які обрали ОКВВ чи профільований пакет освітніх компонентів, є меншою за встановлений в Університеті мінімум кількості для повноцінної і ефективної реалізації освітнього процесу:

- для здобувачів, які навчаються за першим (бакалаврським) рівнем – 10 осіб,
- для здобувачів, які навчаються за другим (магістерським) рівнем – 5 осіб.

3) якщо кількість здобувачів освіти, які обрали один освітній компонент з загальноуніверситетського каталогу освітніх компонентів є меншою, ніж 10 осіб;

Обмеження не поширюються на ті випадки, коли певний профільований пакет освітніх компонентів або ОКВВ іншого виду обрали всі здобувачі освіти, які навчаються за даною освітньою програмою.

4) якщо відповідні навчальні групи на інших освітніх програмах не були сформовані для вивчення даних ОКВВ;

5) якщо наслідком вибору освітніх компонентів індивідуальної траєкторії навчання сумарно отримана кількість кредитів буде недостатньою для присвоєння академічної кваліфікації відповідного освітнього рівня;

6) якщо наслідком вибору освітніх компонентів є перевищення встановленого максимуму кількості кредитів, які здобувач освіти може опановувати одночасно та/або кількості підсумкових (семестрових) форм контролю (відповідно до Положення про організацію навчального процесу);

7) через відсутність необхідного рівня попередніх знань та вмінь (пререквізитів) для обраного ОКВВ, зазначених в силабусі ОК;

8) при невідповідності чисельності групи/потоків вивчення ОКВВ зазначеній викладачем у силабусі ОК.

Примітка:

-обмеження не поширюються на ті види навчального навантаження здобувача освіти, за якими передбачене виконання лише індивідуальних завдань.

-для освітніх компонентів вільного вибору науково-професійного спрямування аспірантів - без обмежень;

-для освітніх компонентів вільного вибору аспірантів для формування ключових навичок – мінімальна численність групи 5 здобувачів.

2.6 У випадку, якщо здобувачу освіти відмовлено у здійсненому ним виборі із причин, зазначених у п. 2.5, йому надається можливість здійснити повторний вибір з відповідного переліку освітніх компонентів. Повторний вибір здійснюється за освітніми компонентами, для яких вже сформовані групи/потоки під час попереднього етапу вибору і де немає перевищення встановлених максимумів чисельності, а також вибір яких не призведе до повторної відмови.

2.7 Обрані здобувачем освіти освітні компоненти вносяться до індивідуального навчального плану здобувача освіти та затверджуються директором інституту або завідувачем відділу аспірантури, де навчається здобувач освіти. Зміна здобувачем освіти свого вибору після його затвердження можлива виключно за письмовим дозволом директора інституту або завідувача відділу аспірантури. При цьому зміна обраних освітніх компонентів після початку навчального семестру, в якому вони викладаються, не допускається, окрім виняткових випадків (п.2.8).

Примітка: Приймаючи рішення на підставі заяви здобувача освіти щодо зміни

вибору, директор інституту керується обмеженнями, вказаними в п. 2.5, і враховує потенційні негативні наслідки такої зміни для забезпечення надання освітньої послуги за вибором інших здобувачів освіти.

2.8 Після реалізації здобувачем освіти свого права вільного вибору, кафедри, на яких викладаються освітні компоненти, що були обрані здобувачами освіти, можуть у виняткових випадках (наприклад, довгострокова хвороба лектора, відповідального за викладання освітнього компонента тощо) запропонувати здобувачам освіти заміну одного або кількох освітніх компонентів, за умови, що відповідне рішення може бути прийняте тільки після отримання згоди здобувачів освіти, які обрали ці освітні компоненти, але не пізніше двох тижнів з початку семестру вивчення.

Примітка: внесення змін не може мати наслідком формування груп і потоків, у яких порушуються встановлені в Університеті мінімальні вимоги до чисельності здобувачів вищої освіти.

2.9 Якщо здобувач освіти у встановлені терміни без поважних причин не скористався своїм правом вибору освітніх компонентів, відповідні позиції його індивідуальної траєкторії навчання визначаються за пропозиціями гаранта освітньої програми (як базові для даної освітньої програми), вносяться до індивідуального навчального плану здобувача освіти та затверджуються директором інституту. Відмова здобувачами освіти виконувати сформований у такий спосіб індивідуальний навчальний план є грубим порушенням навчальної дисципліни, і такий здобувач освіти відраховується з Університету за невиконання індивідуального навчального плану.

2.10 У випадку прийняття рішення про можливість визнання результатів неформального та/або інформального навчання здобувача освіти в межах вибіркової складової освітньої програми, в разі позитивних підсумків визнання таких результатів навчання здобувачу освіти зараховується певна кількість кредитів до вибіркової складової освітньої програми. Визнані результати навчання мають бути відображеними в індивідуальному навчальному плані як один чи декілька вибірових освітніх компонентів. Обсяги таких освітніх компонентів у кредитах ЄКТС визначаються гарантом освітньої програми.

2.11 За результатами реалізації права здобувача освіти на вільний

вибір до його індивідуального навчального плану мають бути включені всі ОКВВ, як варіативна складова усіх видів навчальної діяльності, і відображені після підсумкової атестації у додатку до диплома відповідного рівня освіти.

Сукупний обсяг обов'язкової і вибіркової складових разом у кредитах ЄКТС, який дозволяє зарахування виконання річного навчального плану і переведення на наступний курс складає 60 кредитів ЄКТС.

2.12 Сукупний обсяг обов'язкової та вибіркової складових індивідуального плану здобувача освіти, незалежно від способів реалізації права на вільний вибір освітніх компонентів, повинен відповідати вказаному в освітній програмі, за якою навчається здобувач вищої освіти.

3. Порядок вибору здобувачами вищої освіти освітніх компонентів

3.1. Терміни проведення процедур вибору здобувачами освіти освітніх компонентів визначаються із необхідності своєчасного планування та організації освітнього процесу, його методичного і кадрового забезпечення, своєчасного формування академічних груп та потоків.

Здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти реалізують своє право вибору з освітніх компонентів вільного вибору професійної підготовки та загальноінститутського каталогу протягом весняного семестру, який передує навчальному року, під час якого передбачене їх вивчення.

Якщо в варіативній частині підготовки за освітньою програмою передбачені профільовані пакети ОКВВ, то здобувачі освіти обирають їх протягом першого семестру навчання і починають вивчення таких ОКВВ з другого року (з 3-го семестру). В цьому випадку індивідуальний навчальний план здобувача повинен включати ОКВВ з профільованого пакету у відповідних семестрах вивчення. Здобувач освіти за бажанням має право змінити профільований пакет ОКВВ після першого року вивчення, але не пізніше.

Здобувачі освіти другого освітнього рівня «магістр» (для ОПП та ОНП) реалізують своє право вибору з освітніх компонентів вільного вибору професійної підготовки, з освітніх компонентів вільного вибору загальної підготовки та науково-професійного спрямування на протязі першого

семестру. Вивчення вибірових освітніх компонентів для цього рівня освіти починається з 2 семестру.

Для здобувачів вищої освіти, які навчаються за освітніми програмами подвійних дипломів, процедури вільного вибору освітніх компонентів, в тому числі і ОКВВ профільованих пакетів, організовуються в термін та за порядком, передбаченими відповідними Угодами із університетами-партнерами.

Терміни проведення процедур вибору аспірантами проводиться протягом двох місяців з дня зарахування здобувача. Результати вибору погоджується здобувачем з його науковим керівником та затверджується Вченою радою навчально-наукового інституту.

Вивчення аспірантами вибірових освітніх компонентів може відбуватися в НТУ «ХП», а також в рамках реалізації права на академічну мобільність - на базі інших закладів вищої освіти (наукових установ).

3.2. Процедура вибору здобувачами освіти освітніх компонентів варіативної частини підготовки здійснюється за таким порядком:

1) Ознайомлення здобувачів освіти з порядком, термінами та особливостями формування груп/потоків для вивчення освітніх компонентів вільного вибору, а також із особливостями присвоєння професійних кваліфікацій (за наявності) за освітньою програмою, на якій навчається здобувач освіти.

Для здобувачів освіти денної форми навчання заходи з ознайомлення організовуються упродовж перших чотирьох тижнів навчання весняного семестру, який передую навчальному року, під час якого передбачене їх вивчення, а для здобувачів освіти заочної форми навчання – під час настановної сесії.

Ознайомлення здобувачів освіти із актуальними профільованими пакетами освітніх компонентів, переліком освітніх компонентів вільного вибору професійної підготовки та освітніх компонентів загальноінститутського каталогу, освітніх компонентів спеціального вибору університету (ОКСВУ) та переліком освітніх компонентів вільного вибору українознавчого, правового та психологічного спрямування (для другого рівня), відбувається за допомогою відповідних сторінок на сайті Університету, сторінках науково-навчальних інститутів і кафедр, а також за допомогою зустрічей з гарантами, викладачами (представниками) кафедр

тощо.

Ознайомлення аспірантів з переліком освітніх компонентів вільного вибору відбувається в каталозі, який розміщено на сайті відділу аспірантури. При цьому аспіранти мають право вибирати освітні компоненти, що пропонуються для інших рівнів вищої освіти і які пов'язані з тематикою дисертаційного дослідження за погодженням зі своїм науковим керівником та керівником відповідного підрозділу.

2) Оприлюднення (модифікування, додавання, видалення) освітніх компонентів вільного вибору відбувається за таким порядком:

- Кафедри Університету, які забезпечують викладання певних вибіркового освітніх компонентів, не пізніше ніж за чотири тижня до початку реалізації процедури вибору, подають до вченої ради інституту список освітніх компонентів, які пропонуються для вибору на наступний навчальний рік та силабуси цих освітніх компонентів за відповідними рівнями вищої освіти;

- вчена рада інституту розглядає та затверджує перелік запропонованих вибіркового освітніх компонентів.

- затверджені переліки освітніх компонентів професійної підготовки та їх силабуси публікуються на сайтах відповідних кафедр та інститутів.

- перелік освітніх компонентів та їх силабуси, які затверджені для загальноуніверситетського каталогу подаються до методичного відділу університету, який в свою чергу формує загальноуніверситетський каталог освітніх компонентів та розміщує його на сайті навчального відділу Університету;

- кафедри, які забезпечують викладання вибіркового освітніх компонентів на третьому рівні вищої освіти, подають список освітніх компонентів, які пропонуються для вибору аспірантам на наступний навчальний рік та силабуси цих освітніх компонентів до відділу аспірантури.

3.3 Вибір здобувачами освіти профільованих пакетів, освітніх компонентів вільного вибору усіх видів здійснюється подачею заяви на ім'я директора інституту або заповнення відповідної електронної форми з пріоритетами протягом двох тижнів з моменту завершення процедури ознайомлення. На заяві фіксується дата її надходження, а електронна форма автоматично фіксує дату заповнення. Заяви та електронні форми

зберігаються в дирекції інститутів та у відділі аспірантури протягом усього терміну навчання здобувачів освіти.

3.4 На підставі поданих заяв протягом двох тижнів з моменту їх отримання від здобувачів освіти дирекції інститутів та відділ аспірантури сумісно з гарантами освітніх програм формують групи/потоки вивчення відповідно до обраних освітніх компонентів.

Результати розподілу здобувачів освіти за групами/потоками оприлюднюється на сайті відповідного інституту. За результатами розподілу здобувачів освіти, вибір яких не може бути задоволений з причин, перелічених у п. 2.3, повідомляється про відмову (із зазначенням причини) і пропонується зробити вибір зі скоригованого (див. п. 2.4) переліку. Тривалість процедури повторного вибору не перевищує одного тижня.

3.5 Остаточне опрацювання заяв, прийняття рішень щодо здобувачів освіти, які не скористалися правом вільного вибору (п. 2.7) та остаточне формування груп/потоків для вивчення вибіркового освітніх компонентів відбувається протягом тижня з моменту завершення процедури первинного розподілу (п. 3.4). Обрані здобувачами освіти освітні компоненти вносяться до їхніх індивідуальних навчальних планів. Дирекції подають до навчального відділу інформацію, яка необхідна щодо створення розкладу занять. Дирекції інститутів та відділ аспірантури подають на кафедри інформацію про навчальне навантаження.

3.6 Для здобувачів вищої освіти, які навчаються на третьому рівні доктора філософії, вивчення освітніх компонентів вільного вибору організовується впродовж третього (1-4 дисципліни, 4-16 кредитів) та четвертого семестру навчання (1-2 дисципліни, 4-8 кредитів).

Здобувач освіти цього рівня має право змінювати свій індивідуальний навчальний план за погодженням із своїм науковим керівником у порядку, який затверджується на засіданні кафедри та Вченою радою інституту. Сукупний обсяг обов'язкової і вибіркової складових індивідуального плану аспіранта, незалежно від шляхів реалізації права на вільний вибір освітніх компонентів, повинен відповідати вказаному в ОНП, за якою навчається аспірант.

4. Прикінцеві положення

4.1 Заяви здобувачів освіти та форми для анкетування щодо освітніх компонентів вільного вибору, розпорядження про формування груп

зберігаються впродовж усього терміну навчання здобувача освіти за відповідним рівнем.

4.2 За погодженням з гарантом освітньої програми дирекції інститутів мають дозволити здобувачам освіти - учасникам програм академічної мобільності зараховувати вибіркові освітні компоненти, які прослухані в іншому університеті, але не передбачені навчальним планом відповідної освітньої програми в університеті (до 20 кредитів).

4.3 За погодженням з гарантом освітньої програми дирекції інститутів мають дозволити перезарахування освітніх компонентів у разі поновлення або переведення здобувача вищої освіти (до 20 кредитів).

4.4 Перезарахування кредитів проводиться за фактично вивченими освітніми компонентами за умови однакової кількості кредитів.

4.5 Це Положення, зміни і доповнення до нього стають правомірними після затвердження на засіданні Вченої ради НТУ «ХП».

4.6 Зміни та доповнення до дійсного Положення вносяться та затверджуються Вченою радою університету у тому самому порядку, що й саме Положення.